

Overweging 5 maart 2016 SOVE viering Huub Schumacher

Wijsheid van Jesjoe'a ben Sira: het verzet van een conservatief

Hoog boven in de nok van het circus was een kabel gespannen van de ene kant naar de andere kant van de tent. Een lichtbundel zocht de koorddanser. Het tromgeroffel stopte. Iedereen keek naar boven. De koorddanser riep omlaag: 'Denken jullie dat ik van de ene naar de andere kant kan lopen?' En alle mensen riepen omhoog: 'Ja natuurlijk.' En toen liep hij voetje voor voetje over de kabel naar de andere kant... Applaus. Geloven jullie dat ik het ook kan met de kruiwagen? En weer riepen alle mensen in de tent: 'Ja dat geloven wij'. En jawel, ook met de kruiwagen bereikte hij veilig de overkant. 'Maar geloven jullie dat ik dit ook kan als er iemand in de kruiwagen zit?' En weer riepen ze allemaal: 'Ja, wij geloven'.

En toen riep de koorddanser: 'En wie van jullie wil er dan in de kruiwagen gaan zitten?' En toen bleef het stil in de tent.

Wij verstaan het volgens mij maar al te goed, dat plotseling zwijgen van de massa daar beneden in dat circus. Zeggen, roepen, enthousiast naar boven schreeuwen dat je dit gelooft en dat je dat gelooft, is immers heel wat anders dan geloven.

Vandaar ook dat wij nog altijd de verbijstering en bewondering kunnen meevoelen met die toeschouwers zo rond het jaar 30 van de eerste eeuw van de gewone jaartelling toen er warempel uit het publiek één opstond en naar boven riep: 'Hier ben ik. Ik stap in jouw kruiwagen' en hij deed het nog ook!!!

Het ongelofelijke geloof van deze Ene ging daarna als een lopend vuur van mond tot mond door het land van Palestina en het riep cellen, kleine gemeenschappen van mensen in het leven, kerkgemeenschappen, die elkaar bemoedigden om daarom ook zélf voortaan verder te komen dan alleen een mondelinge geloofsbelijdenis en zich, in navolging van hun Voorganger, ook zelf lijfelijk aan de kruiwagen toe te vertrouwen. Deze kleine gemeenschappen maakten bij hun samenkomstjes om hun geloof te vieren en er bij elkaar de moed in te houden, graag gebruik van enkele korte brochures die -elk op een eigen manier- met felle kleuren het eigene en bijzondere van die Ene in beeld brachten als dé blijde boodschap dat elke mens net als die Ene, méér nog dan 'belijder van het geloof middels zijn woord', met zijn zélf gelovige kon zijn!

Afgezien van de begrijpelijke haat die sommige Romeinse keizers jegens genoemde christencellen koesterden omdat deze de poten vanonder hun troon uitzaagden, is het een historisch gegeven dat door de gewone man en de gewone vrouw, ontmenselijkt als zij werden door het militair en centralistisch Romeins systeem, deze 'kruiwagenwaaghalzen' uitermate werden bewonderd om hun onbaatzuchtige diaconie, om hun radicaal mens-voor-mensen-zijn,

Welnu, van deze groep, de christenen van de oer-kerk, gaat het verhaal dat zij, bij hun samenkomsten waarin ze al etend en drinkend nog eens extra brood en wijn als pasfoto van hun Voorganger aan het hart drukten, elkaar -behalve uit de al genoemde Evangelies en inmiddels ook binnen hun beweging geboren steekhoudende Brieven van Paulus en wat algemene Rondzendbrieven én Tenach natuurlijk- graag óók voorlazen uit een geschrift dat zo om en nabij 2 eeuwen vóór de tijd van hun Voorganger geschreven moet zijn als een bijzondere vrucht aan de boom van een al eeuwenlange Joodse traditie waaruit ook hun Voorganger geboren was, maar dat het toch niet gehaald had om ook een plaatsje te krijgen in de canon van Tenach. Ik heb het over: 'Wijsheid van Jesjoe'a ben Sira'.

Voor bedoeld geschrift, dankzij de Septuagintvertaling gespaard voor de vergetelheid, hadden zij zelfs op den duur, gaandeweg de tweede, derde eeuw van de gewone jaartelling, een koosnaampje gevonden waarmee ze het als het ware tot een geschrift van henzelf maakten: Liber Ecclesiasticus, 'het boek van ons als kerkgemeenschap'... 'ons kerkboek', zou je haast mogen zeggen.

Het moet daarom wel een bijzonder boek zijn, dat kan niet anders. Er moet gewoon óók iets in zitten van dat heel eigene wat ook hun Voorganger zo typeerde, die Ene die opstond beneden in het circus en riep 'Hier ben ik'. In dat boek moet daarom óók zitten dat méér dan verstandelijke instemming met hoog-Joodse van grote Wijsheid getuigende geloofswaarheden, geloven eerder een levenshouding is, een manier van doen: namelijk, jezelf metterdaad met huid en haar in de waagschaal stellen voor het geluk van de ander.

Wat een wonder toch, zo'n boek van 2 eeuwen vóór Jezus, omarmd door de kerkgemeenschap van na hem!

Vandaar, nogmaals, er moet gewoon voor die christenen óók iets in zitten van wat hun Jezus zo eigen was. 'Óók iets' zeg ik nadrukkelijk. Er zitten dus ook dingen in die vreemd zijn aan Jezus, maar blijkbaar nemen die christenen dat op de koop toe. Daarom eerst maar eens even over 'wat ze op de koop toe nemen'.

Dat is niet moeilijk te raden. Dan hoef je alleen maar hoofdstuk 38 te lezen dat we inmiddels hebben horen voorlezen. Hoe mooi ook van taal en hoe beeldrijk, je voelt er doorheen toch een persootje de kop opsteken dat het met zichzelf en met zijn stand getroffen heeft, iemand die zich met z'n schran-derheid en inzichten verheven voelt boven 'het gewone volk', boven al die ambachtslieden, al die mensen die de handen vol hebben aan de zorgen voor het dagelijks bestaan. Hij heeft dat niet. Nee, hij is rijk, heeft vrije tijd te over. Hij respecteert die ome Jannen en tante Mientjes wel, ja zeker, ('als zulk soort mensen er niet waren', zo zegt hij bijvoorbeeld, 'zou de stad onbewoond blijven en komen er geen gasten en geen reizigers'), maar hij respecteert ze tot op zekere hoogte, om daar bovenuit, nog hoger, de ruimte en het respect op te eisen voor zichzelf en zijn collega-Schriftgeleerden die tijd hebben om de diepste wijsheden van de Schriften te bestuderen! En dat wil meneer vooral graag zou houden. Hij wil dat bijzondere van zichzelf en collega's Schriftgeleerden graag conserveren, conservatie-veling die hij is! Ja, nou en of, dit mag van heer Jesjoe'a ben Sira, zittend op de eerste rij in het circus, beslist niet veranderen: de hele wereld moet hem en zijn geleerde collega's blijven horen roepen: 'ik geloof dit' en 'ik geloof dat' en 'ik weet zeker dat het zo is.....!'

Nou, medechristenen, laat mij maar eens een passage uit het Evangelie zien waar Jezus zich zo opstelt...! Nee, voor dit geblaaskaak van de geestelijke stand hadden de christenen dit geschrift niet nodig. Samen met hun Jezus hadden zij immers een gruwelijke hekel gekregen aan dat lekker weg-draaien in het eigen gelijk, in het eigen exclusieve geloof, in de niet te stillen behoefte zichzelf te conserveren als belangrijk en vrijblijvend te gillen: 'Ja, dat geloven wij'. Dat is makkelijk genoeg....!

Maar waarom ze dit geschrift wél liefhadden, dat was omdat die Jesjoe'a ben Sira daarnaast -fiets zelf maar eens door al die maar liefst 51 hoofdstukken van het geschrift heen- toch, óók, naast zijn glori-euze en studieuze toleg op Thora, met zijn opgedane wijsheden uit zijn ivoren toren naar beneden kwam om ze uit te proberen, te toetsen te midden van 'al die gewone mensen'. Hé, dat is nog wat anders! Hier laat de conservatief ook een andere kant van zichzelf zien. Met zijn eigen woorden aan het begin van hoofdstuk 39 gezegd: 'Maar wie zijn ziel er toe aanzet te zinnen op de Thora en de Aller-hoogste, de wijsheid van vroeger te onderzoeken, zonder ophouden de profetieën bestudeert... Hij trekt door landen van andere volkeren, hij toetst het goede en het kwade onder de mensen.' Hoor je het? Meneer komt uit z'n stoel, staat op, verrijst, gaat in op de uitnodiging in de kruiwagen te stappen! Hij gaat den boer op met zijn wijsheden over God, tot zelfs over de eigen grenzen, durft het aan om te gaan kijken wat zijn wijsheden doen als hij ze inbrengt in het jan-en-alleman-alledag-leven van eten, slapen, werken, zwoegen, omgaan met vriend en vijand, enz.

Dit getuigt van Tora-geloof, van bekommernis, liefde, van Ik-ben-die-er-is! Jesjoe'a ben Sira, zo wordt ons hier duidelijk, had het lef om het licht van zijn wijsheden te richten op de alledag praktijk van mensen en bijgevolg wellicht te ontdekken dat hij z'n eigen inzichten misschien moest bijstellen, of -zou ook kunnen- dat al die werkende mensen misschien wel eens heel veel zouden kunnen hebben aan wat hij aan inzichten vanuit zijn Thora-geloof te bieden had! Hoe dan ook, hij gooit zich in het verzet; hij laat de buitenwereld binnen in zijn eigen veilige geloofswereld, op het gevaar af dat die

deuken oploopt. Hij gooit, om het met de emeritus aartsbisschop van Canterbury, Rowan Williams te zeggen, z'n geloof in het publieke debat! Jesjoe'a durft zich kwetsbaar op te stellen en dat allemaal vanuit de eerlijke nederige en heilige overtuiging dat Godsgeloof o zo wezenlijk is wil je binnen de eigen samenleving en daarbuiten toewerken naar 'het geluk voor alle mensen'!

Een bijzondere kant van deze conservatief, vindt u niet? Ik vind van wel; een heel bijzondere. Hij moet op de eerste plaats al tegen zichzelf in verzet gegaan zijn. 'Ik mag niet alleen maar blijven roepen vanuit mijn stoel, er moeten andere dingen gebeuren', moet hij gedacht hebben en hij voegde de daad bij het woord. Dat getuigt van een hoogstaande spiritualiteit; het blijkt hem uiteindelijk allereerst om God, met andere woorden om het geluk van mensen te gaan, en niet om zichzelf en zijn eigen stand!

Mooi dat dan blijkt dat hij geen enkel terrein van het maatschappelijk leven maar gauw gemakshalve omzeilt om er met het licht van het geloof naar toe te gaan en wat hij er aantreft in het licht van het geloof te onderzoeken én, als het nodig is, verzet tegen aan te tekenen... want de God van de Tora móet tot in alle vezels van het samenleven doorgang vinden! Vandaar die waaier van maatschappelijke terreinen, die allemaal stuk voor stuk van hem kritisch gelovige aandacht krijgen.

Zo heeft hij het, om wat te noemen, over eerbied voor de ouders, over het nut van bescheidenheid, het gedrag tegenover misdeelden, de gevaren van bezit, het beheersen van je hartstochten, de omgang met mensen in het algemeen, met vrouwen, vrienden, gezagsdragers, hij heeft zijn mening over tafelmanieren, kinderen opvoeden... ga zo maar door.

Alsof deze manier van doen de gemeenschapjes van de oer-kerk in de 2e, 3e, 4e eeuw niet extra aansprak! Was dat het ook niet wat hen in hun Jezus van Nazareth zo aansprak: Geloven is niet: "zéggen, roepen: ja ik geloof", maar in die kruiwagen stappen! Toegeven dat 'God dienen' nooit om 'het dienen van mensen' heen kan! En stonden voor die christenen daar de Evangelies al vol van, dit geschrift van Jesjoe'a ben Sira zat in diezelfde lijn. 'Ze hoorden het ook eens van een ander' en dat bevestigde hen alleen nog maar meer! Samen met Jezus van Nazareth vond ook Jesjoe'a ben Sira dat je het geloof van je voorvaders niet in een mooi ingepakt doosje-met-strik moet laten zitten zoals Godfried Bomans ooit zei, maar dat je ermee het verzet in moet, de straat op moet, het moet uitpakken en met wat daar inzit aan de slag moet gaan, in verband moet brengen met van alles en nog wat, ten nutte moet willen maken voor jan en alleman, zodat de levenspraktijk van jezelf en iederéén zuiverder, hoger, meer ménselijk, meer van God doordrongen wordt. Dat getuigt van Tora-geloof!

Volgens mij kunnen wij daar nu in onze tijd ook onze vingertjes aan aflikken hoor. Wij houden het vaak liever ook alleen bij onszelf, bij onze eigen wijsheden, ook wij mijden met synodebeffen en bisschopsbijeenkomsten inclusief het publieke debat. Tussen haakjes: God weet of de vandaag benoemde bisschop in dit gebied daar toch wat verandering in kan brengen. Ook wij zwijmelen liever in moderne theologische literatuur, wentelen ons in studies over godsbeelden, hebben binnenskamers al pratend en zingend met Oosterhuis de mond vol over die lelijke machthebbers die mensen kleinhouden, onderdrukken... 'ja, dat geloven wij', roepen, zingen we dapper, lekker veilig zittend op de eerste rij beneden in het circus. Maar als dan vanuit 'de milde ruimte die alles omvat' de vraag op ons toe klinkt: 'wie van jullie wil er dan in de kruiwagen gaan zitten?' wordt het andere koek. Jesjoe'a ben Sira, conservatief, ja zeker, zien we in ieder geval wél overeind komen; z'n nek uitsteken, het aandurven naar buiten toe het verzet in te gaan.

Nou wij nog...!